

УДК [336.14:352]:336.2

БЮДЖЕТНА СПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ І НАПРЯМИ НАРОЩЕННЯ

Сторонянська Ірина Зеновіївна,
професор, доктор економічних наук,
професор кафедри економіки та управління персоналом
Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: istoron@i.ua

Патицька Христина Олегівна,
аспірант
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»
e-mail: pelechata@meta.ua

Прокопюк Александер,
кандидат економічних наук,
ректор
Вищої економічної школи в Бялимстоку (Польща)
e-mail: rekrutacja@wse.edu.pl

Анотація. Проведено аналіз бюджетної спроможності місцевих бюджетів України і, зокрема, областей Карпатського регіону. Проаналізовано рівень фінансової стійкості місцевих бюджетів, достатності бюджетного потенціалу регіону та його дієздатності. Визначено інтегральний показник бюджетної спроможності регіонів України у 2012–2014 роках. Сформовано рейтинг регіонів за цим показником і визначено тип бюджетної спроможності кожної з областей. Охарактеризовано сильні і слабкі сторони бюджетної спроможності регіонів України 2014 року.

Ключові слова: бюджетна спроможність місцевих бюджетів, фінансова стійкість місцевих бюджетів, достатність бюджетного потенціалу регіону, дієздатність місцевих бюджетів.

Формул: 1; рис.: 1; табл.: 4; бібл.: 3.

BUDGETARY CAPACITY OF REGIONS OF UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS OF TRENDS AND INCREASING

Storonyanska Iryna,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economics and Management of Personnel
of the Lviv Institute
of SHEI «Banking University»
e-mail: istoron@i.ua

Patytska Khrystyna,
Postgraduate Student
of the State institution «Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine»
e-mail: pelechata@meta.ua

Prokopiuk Aleksander,
Ph. D. in Economics,
Rector
of the Higher School of Economics in Byalymstoku (Poland)
e-mail: rekrutacja@wse.edu.pl

Abstract. The analysis of budgetary possibility of local budgets of Ukraine is in-process conducted and, in particular, areas of region of Carpathians. The level of financial firmness of local budgets, sufficientness of budgetary potential of region and his capability is analysed. The integral index of budgetary possibility of regions of Ukraine in 2012–2014

is certain. Rating of regions is formed on this index and the type of budgetary possibility is certain each of areas. Strengths and weaknesses of budgetary possibility of regions of Ukraine in 2014 are described. It is proved that formation of a stable income base of local budgets and expenditure of a balanced policy, and stimulate the interest of local governments to implement new approaches and use the experience of developed countries in the development of their regions and municipalities – a direct path to the formation of financially capable and independent developed regions and communities.

Keywords: budgetary possibility of local budgets, financial firmness of local budgets, sufficientness of budgetary potential of region, capability of local budgets.

Formulas: 1; fig.: 1; tabl.: 4; bibl.: 3.

БЮДЖЕТНАЯ СПОСОБНОСТЬ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ И НАПРАВЛЕНИЯ НАРАЩИВАНИЯ

Сторонянская Ирина Зеновьевна,
профессор, доктор экономических наук,
профессор кафедры экономики и управления персоналом
Львовского образовательного-научного института
ГВУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: istoron@i.ua

Патицкая Кристина Олеговна,
аспирант
ГУ «Институт региональных исследований им. М. И. Долишнего НАН Украины»
e-mail: pelechata@meta.ua

Прокопюк Александр,
кандидат экономических наук,
ректор
Высшей экономической школы в Бялимстоку (Польша)
e-mail: rekrutacja@wse.edu.pl

Аннотация. Проведен анализ бюджетной способности местных бюджетов Украины и, в частности, областей Карпатского региона. Проанализирован уровень финансовой устойчивости местных бюджетов, достаточности бюджетного потенциала региона и его дееспособности. Определены интегральный показатель бюджетной способности регионов Украины в 2012–2014 годах. Сформирован рейтинг регионов по данному показателю и определен тип бюджетной способности каждой из областей. Охарактеризованы сильные и слабые стороны бюджетной способности регионов Украины в 2014 году.

Ключевые слова: бюджетная способность местных бюджетов, финансовая устойчивость местных бюджетов, достаточность бюджетного потенциала региона, дееспособность местных бюджетов.

Формул: 1; рис.: 1; табл.: 4; библи.: 3.

Вступ. Для комплексної оцінки рівня розвитку і використання економічного потенціалу регіонів та локальних адміністративно-територіальних утворень, зокрема бюджетного і податкового потенціалів як його складових, потрібно провести діагностику їхньої бюджетної спроможності. Основними показниками, які характеризують розвиток територіальних громад і регіонів, є рівень бюджетної стійкості, дієздатності та достатності місцевих бюджетів. Перший із цих показників показує стабільність фінансового забезпечення розвитку громади, другий – рівень результативності бюджетного забезпечення розвитку адміністративно-територіальних утворень, третій – здатність громади самостійно забезпечувати фінансування своїх потреб, тобто правильно планувати, реалізовувати і фінансово забезпечувати всі аспекти своєї еволюції, правильно зіставляючи можливості та потреби.

У країнах ЄС показник фінансової стійкості коливається в межах 59–63%, фінансової достатності – 41–44%, дієздатності – 39% [1], що свідчить про високий рівень фінансової самодостатності муніципалітетів, розвинутий механізм податкового регулювання на локальному рівні та ефективну політику фіскальної автономії громад, а також постійні та стабільні джерела доходів місцевих бюджетів, що забезпечується рівнем добробуту і купівельної спроможності населення і ефективністю використання економічного потенціалу території.

Питанням визначення, оцінки рівня бюджетної спроможності та забезпеченості місцевих бюджетів займався багато вітчизняних науковців, серед яких: Н. Безкоровайна, О. Василик, І. Вахович, В. Геєць, М. Долишний, Б. Карпінський, М. Козоріз, В. Кравців, І. Луніна, А. Мельник, В. Опарін, С. Юрій та інші.

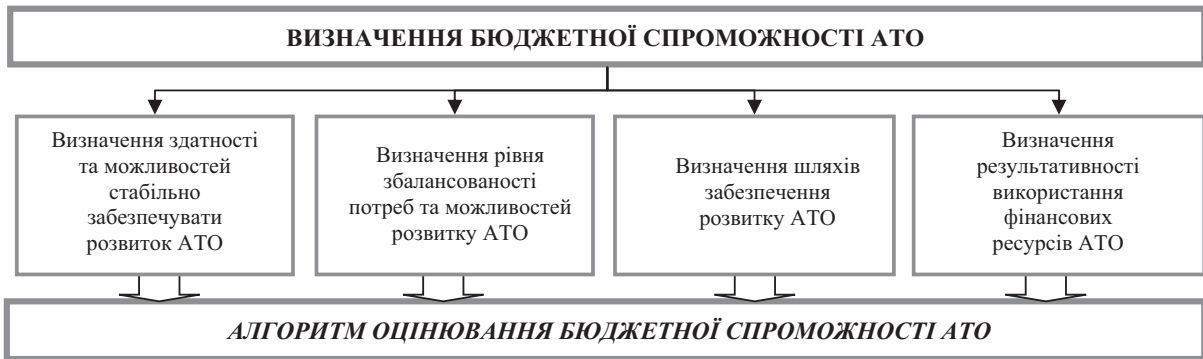

Проте в час реформування системи місцевого самоврядування в Україні питання дослідження сильних і слабких сторін локальних і регіональних бюджетів та управлінської ланки потребує додаткового і детального аналізу та вивчення.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Метою статті є оцінка бюджетної спроможності регіонів України з виділенням місця в цьому рейтингу областей Карпатського регіону. Оцінювання було проведено на основі методики, запропонованої І. М. Вахович та І. М. Камінською, із застосуванням багатофактор-

ного порівняльного аналізу, методів групування, порівняльного аналізу, систематизації, ранжування та інших.

Результати дослідження. Дослідження бюджетної спроможності в забезпеченні соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць дозволяє комплексно оцінити стан розвитку, сильні та слабкі сторони розвитку і функціонування локальних бюджетів. Схему оцінки бюджетної спроможності адміністративно-територіальних одиниць (АТО) показано на *рис.*

1. Формування матриці показників бюджетної спроможності за трьома категоріями

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	ДОСТАТНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	ДІЄДАТНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Коефіцієнт бюджетної самостійності ➤ Частка трансфертів у загальній величині доходів місцевого бюджету ➤ Коефіцієнт стійкості бюджету ➤ Коефіцієнт податкової самостійності ➤ Коефіцієнт податкової спроможності ➤ Відношення трансферту, що передається з регіонального в державний бюджет, до трансферту, що передається з державного до регіонального бюджету ➤ Частка дотацій вирівнювання у величині трансфертів регіонального бюджету 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Доходи на одну особу (без урахування міжбюджетних трансфертів) ➤ Видатки на одну особу (без урахування міжбюджетних трансфертів) ➤ Дохідна частина бюджету, у % до ВРП ➤ Витратна частина бюджету, у % до ВРП ➤ Податкова місткість ВРП ➤ Співвідношення власних доходів і видатків місцевого бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів) ➤ Співвідношення загальних доходів і видатків із місцевого бюджету (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) ➤ Співвідношення між обсягом видатків місцевого бюджету (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) і податками, зібраними на території регіону 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Відношення рівня ВРП до рівня бюджетних витрат ➤ Відношення обсягу будівельних робіт до витрат бюджету на розвиток будівництва ➤ Відношення обсягу продукції сільського, лісового, рибного господарства та мисливства до витрат бюджету на розвиток цих сфер ➤ Відношення обсягу ВДВ від транспорту та зв'язку до витрат бюджету на розвиток цих сфер ➤ Відношення кількості відвідувань амбулаторно-поліклінічних закладів до бюджетних витрат на охорону здоров'я ➤ Відношення кількості дітей, що навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах, до витрат бюджету на загальну середню освіту ➤ Темп росту доходів місцевих бюджетів на душу населення (без міжбюджетних трансфертів) ➤ Темп росту видатків місцевих бюджетів на душу населення (без міжбюджетних трансфертів)

2. Стандартизація індикаторів

3. Розрахунок інтегрального показника по кожній із категорій

3. Розрахунок інтегрального індексу бюджетної спроможності

4. Групування місцевих бюджетів за рівнем бюджетної спроможності

5. Графічна інтерпретація і порівняння бюджетної спроможності адміністративно-територіальних одиниць

$$a_y^c = \frac{x_{ij}}{x_{II/ci}}; a_y^d = \frac{x_{II/ci}}{x_{ij}}$$

$$I_{xyz} = \frac{\sum a_{nj}}{n}$$

$$I = \sqrt[3]{I_x \cdot I_y \cdot I_z}$$

$$r = \frac{I_{\max} - I_{\min}}{g}$$

Рис. Схема оцінки бюджетної спроможності адміністративно-територіальних одиниць (АТО)

На рисунку введено такі позначення:
 де a_y^c, a_y^d – стандартизовані індикатор-стимулятор (ознака називається стимулятором за монотонного зростання відповідної якості об'єкта, тобто якщо вищому значенню ознаки відповідає вищий рівень якості об'єкта [2]) та індикатор-дестимулятор (ознака є де стимулятором за монотонного спадання якості об'єкта, тобто якщо нижчому значенню ознаки відповідає кращий рівень якості об'єкта [2]);
 x_{ij} – фактичне значення i -го індикатора достатності / стійкості / дієздатності місцевого бюджету j -ї адміністративно-територіальної одиниці;
 $x_{Pi/ci}$ – порогове / усереднене значення індикатора достатності / стійкості / дієздатності;
 $i = 1, \dots, n$ – індикатори, на основі яких проводиться дослідження;
 $j = 1, \dots, m$ – адміністративно-територіальні одиниці, що досліджуються;
 I_{xyz} – інтегральний індекс фінансової достатності / дієздатності / стійкості адміністративно-територіальної одиниці;
 r – розмір інтервалу;

I_{max} – максимальне значення інтегрального індексу бюджетної спроможності серед аналізованих адміністративно-територіальних одиниць;
 I_{min} – мінімальне значення інтегрального індексу бюджетної спроможності серед аналізованих адміністративно-територіальних одиниць ($I_{min} = 1$, адже поріг бюджетної спроможності рівний 1 [1]);
 g – кількість відокремлених груп ($g = 3$).

Першочергово потрібно провести аналіз розвитку місцевих бюджетів України, визначити місце і роль Карпатського регіону в конкурентному середовищі країни та Львівської області як частини самого регіону, тобто провести порівняльний аналіз показників розвитку цих територіальних утворень.

Згідно із запропонованим алгоритмом оцінки бюджетної спроможності визначено групи індикаторів, які «дають достатньо вичерпну інформацію і не враховують другорядних факторів при визначенні фінансової спроможності регіону» [1], а також проведено комплексне і всеохоплююче дослідження та оцінювання кожної з категорій. Результати оцінки фінансової стійкості, дієздатності та достатності місцевих бюджетів України у 2012–2014 роках наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Оцінка фінансової стійкості, дієздатності та достатності місцевих бюджетів України в період з 2012 до 2014 року

Області	Інтегральний показник фінансової стійкості місцевих бюджетів регіонів (Z)						Інтегральний показник фінансової достатності бюджетного потенціалу регіонів (X)						Інтегральний показник фінансової дієздатності місцевого бюджету (Y)					
	2012		2013		2014		2012		2013		2014		2012		2013		2014	
	показ-ник	рей-тинг	показ-ник	рей-тинг	показ-ник	рей-тинг	показ-ник	рей-тинг	показ-ник	рей-тинг	показ-ник	рей-тинг	показ-ник	рей-тинг	показ-ник	рей-тинг	показ-ник	рей-тинг
АР Крим	0,6501	7	0,6733	5	0,6325	9	0,8654	2	0,8664	1	0,7084	15	0,8040	25	0,8043	24	-	-
Вінницька	0,4873	17	0,4996	17	0,4926	18	0,7231	14	0,7153	16	0,7010	20	0,9764	17	1,7234	1	1,3164	6
Волинська	0,4335	24	0,4360	23	0,4370	24	0,7450	8	0,7569	8	0,7498	6	0,7212	27	0,7355	27	0,7865	25
Дніпропетровська	0,7770	2	0,8047	2	0,8314	3	0,7274	12	0,7198	15	0,7299	11	1,1322	10	1,0523	14	1,1567	12
Донецька	0,7715	4	0,7793	4	0,7050	4	0,7129	19	0,7246	13	0,6943	22	0,9979	16	1,0397	15	1,0776	16
Житомирська	0,4824	19	0,4813	18	0,4890	19	0,7514	7	0,7716	6	0,7598	5	0,8806	23	0,7990	25	0,8889	21
Закарпатська	0,4238	27	0,4236	25	0,4254	27	0,7050	20	0,7527	9	0,7361	8	0,9119	22	0,9008	22	0,8710	23
Запорізька	0,6492	8	0,6553	6	0,6399	7	0,7131	18	0,7269	12	0,7016	19	0,9128	21	1,1354	7	1,1163	14
Івано-Франківська	0,4579	23	0,4556	22	0,4490	23	0,6741	26	0,6715	26	0,6633	27	0,9379	20	1,0682	13	0,9717	20
Київська	0,6163	9	0,6434	9	0,6340	8	0,9876	1	0,7123	18	0,6974	21	1,0582	14	1,0753	12	1,1048	15
Кіровоградська	0,5080	16	0,5184	16	0,5334	13	0,7330	10	0,7142	17	0,7116	14	1,1634	8	1,1289	8	1,2143	8
Луганська	0,5856	10	0,6034	10	0,5729	11	0,6921	25	0,6822	25	0,7321	10	0,8762	24	0,8453	23	0,8005	24
Львівська	0,5257	14	0,5249	15	0,5212	16	0,6682	27	0,6837	24	0,6824	25	1,0571	15	1,0217	17	1,0216	19
Миколаївська	0,5317	13	0,5394	12	0,5402	12	0,7049	21	0,6920	23	0,9609	1	1,1669	7	1,3150	5	1,9128	2
Одеська	0,5767	11	0,5863	11	0,5751	10	0,6984	23	0,6922	22	0,7070	17	1,0860	13	1,0990	10	1,1992	9
Полтавська	0,6531	6	0,6458	8	0,6451	5	0,7152	16	0,6926	20	0,6703	26	1,3175	5	1,5086	2	1,9458	1
Рівненська	0,4681	21	0,4680	20	0,4680	21	0,7666	6	0,7947	4	0,7350	9	0,9510	18	0,9236	21	1,0300	18
Сумська	0,5415	12	0,5326	13	0,5285	14	0,7314	11	0,7230	14	0,7083	16	1,4000	4	1,1190	9	1,0599	17
Тернопільська	0,4282	26	0,4289	24	0,4318	25	0,7187	15	0,7518	10	0,7166	13	1,6964	1	1,0130	19	1,1610	11
Харківська	0,6556	5	0,6513	7	0,6405	6	0,6938	24	0,6925	21	0,6900	24	1,1300	11	1,0934	11	1,5783	3
Херсонська	0,4669	22	0,4666	21	0,4628	22	0,7392	9	0,7389	11	0,7376	7	1,1165	12	1,4373	3	1,4462	5
Хмельницька	0,4683	20	0,4783	19	0,4791	20	0,7273	13	0,7583	7	0,7231	12	1,1697	6	1,2405	6	1,5501	4
Черкаська	0,5169	15	0,5277	14	0,5268	15	0,7138	17	0,7039	19	0,6926	23	1,4687	3	1,0310	16	1,1680	10
Чернівецька	0,4320	25	0,4201	26	0,4267	26	0,7993	5	0,8280	3	0,8007	4	0,9383	19	0,9910	20	0,8875	22
Чернігівська	0,4857	18	0,2745	27	0,4965	17	0,7023	22	0,6442	27	0,7051	18	1,5975	2	1,3613	4	1,2287	7
м. Київ	0,9340	1	1,1594	1	1,3921	1	0,8105	4	0,7721	5	0,8269	3	1,1626	9	1,0155	18	1,1420	13
м. Севастополь	0,7739	3	0,7952	3	0,8654	2	0,8609	3	0,8459	2	0,8996	2	0,7621	26	0,7471	26	-	-

Примітка. Авторські розрахунки.

Аналіз наведених даних варто розпочати з питання фінансової достатності місцевих бюджетів України, яка повністю характеризує рівень збалансованості потреб і можливостей адміністративно-територіальних

одиниць, дозволяє дослідити наявність та ефективність використання бюджетних коштів, зокрема власних фінансових ресурсів. Для визначення інтегрального показника фінансової достатності бюджетного

потенціалу в розрізі областей України проаналізовано критерії, наведені на *рис.* Визначений індекс по кожному з регіонів дав змогу зробити невтішний висновок: усі регіони України характеризуються недостатністю бюджетних ресурсів для забезпечення належного рівня свого розвитку. Це видно з того, що при дослідженні періоду з 2012 до 2014 року рівень фінансової достатності жодного з регіонів не досяг порогового значення. При цьому результати оцінювання дали змогу визначити, що провідні місця за рівнем фінансової достатності місцевих бюджетів упродовж зазначеного періоду посідали міста Київ і Севастополь.

Щодо областей, то ситуація з визначенням перелічених регіонів досить складна, оскільки різниця між значенням цього показника по кожному з них досить незначна (співвідношення між регіоном із найвищим рівнем інтегрального показника фінансової достатності місцевого бюджету і регіоном з найнижчим рівнем 2012 року становило 1,48 : 1, 2013-го – 1,34 : 1, 2014-го – 1,45 : 1), що не сприяє можливості визначення стабільно передових.

Якщо звернути увагу на питання фінансової достатності місцевих бюджетів областей Карпатського регіону, бачимо, що вони посідають досить різні місця в рейтингу. Так, Івано-Франківська область за той період посідала 26-те місце у 2012 і 2013 роках та 27-ме – у 2014 році, Закарпатська – відповідно, 20-те, дев'яте і восьме місця, Львівська – 27-ме, 24-те і 25-те, а Чернівецька – п'яте, третє і четверте місця. Проте місцеві бюджети цих адміністративно-територіальних утворень характеризуються, як уже зазначалося вище, фінансовою недостатністю.

Проблема фінансової недостатності місцевих бюджетів України свідчить про брак стимулювання і зацікавленості органів місцевого самоврядування в нарощенні бюджетного потенціалу та, зокрема, збільшенні дохідної частини місцевих бюджетів, а також про недостатність і неефективність залучення та використання екзогенних і ендогенних джерел фінансових ресурсів та неефективність розподілу валового регіонального продукту. Інтегральний показник фінансової дієздатності місцевих бюджетів регіонів України дозволяє охарактеризувати ще один аспект бюджетної спроможності регіонів – рівень результативності бюджетної політики органів місцевого самоврядування та органів центральної влади. Його визначено на основі дослідження низки показників (див. *рис.*).

Відповідно до отриманих результатів (див. *табл. 1*), найвищий рівень фінансової дієздатності місцевих бюджетів у 2012–2014 роках показали Миколаївська, Полтавська, Харківська і Хмельницька області. Найнижчий – Волинська, Луганська, Чернівецька області. Співвідношення регіонів із найвищим рівнем показника і регіонів з найнижчим рівнем становило, відповідно: 2012 року 2,47 : 1; 2013-го – 2,34 : 1 і 2,35 : 1 – 2014 року.

Як бачимо, аналізуючи *табл. 1*, фінансова дієздатність регіонів не характеризувалася стабільністю впродовж 2012–2014 років. Так, якщо 2012 року Тернопільська область займала перше місце в рейтингу фінансової дієздатності місцевих бюджетів і характе-

ризувалася як регіон із високим рівнем дієздатності, то 2014-го рівень дієздатності бюджетів області характеризувався як низький, а в загальному рейтингу регіон опинився на 11-му місці. Окрім того, варто звернути увагу на зменшення кількості фінансово недієздатних у питанні бюджетної політики регіонів (якщо 2012 року їх налічувалося 18, 2013-го – 8, то 2014-го їхня кількість зменшилася до шести). Зростає кількість регіонів із середнім рівнем дієздатності: із двох 2012 року до чотирьох – 2014-го. Упродовж останніх років стабільно високий рівень дієздатності показують Вінницька, Полтавська, Миколаївська і Херсонська області. Таким чином, бачимо поступове поліпшення ситуації з ефективністю використання бюджетних ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України.

Щодо областей Карпатського регіону бачимо: 2012 року тільки Львівська область відповідно до значення показника (1,0571) зайняла місце серед регіонів із низьким рівнем фінансової дієздатності, Івано-Франківська (0,9379), Закарпатська (0,9119) і Чернівецька (0,9383) характеризувались як фінансово недієздатні в питанні бюджетної політики регіони. А 2014 року ситуація повторилася, оскільки тільки Львівська область вийшла за рамки фінансово недієздатних регіонів.

Останньою групою аналізованих показників є критерії, на основі яких здійснюється визначення фінансової стійкості місцевих бюджетів. Проведення оцінки фінансової стійкості бюджетів регіонів України – важливий етап дослідження бюджетної спроможності регіонів України, оскільки дозволяє аналізувати рівень стабільності функціонування бюджетів та їхню опору дії дестимулятивних факторів. Для визначення інтегрального показника використовувалися фінансові індикатори, перелічені на *рис.*

Аналізуючи рівень фінансової стійкості місцевих бюджетів України у 2012–2014 роках, бачимо низьке значення цього показника. Традиційно найвищим рівнем фінансової стійкості місцевого бюджетів характеризується бюджет м. Києва (*табл. 2*), бюджети інших регіонів у той період оцінюються як фінансово нестійкі ($I_f < 1$). Про це свідчить також невисокі значення коефіцієнта бюджетної самостійності, який аналізується в цій категорії показників. Так, найвище значення цього показника 2012 року дорівнювало 0,60 (м. Севастополь), найменше – 0,24 (Закарпатська область). Таким чином, співвідношення найбільшого і найменшого значень показника становило 2,5 : 1. А 2013 року найвищий показник був у м. Києві (0,78), найнижчий – знову у бюджету Закарпатської області (0,23); співвідношення – 3,39 : 1; 2014-го лідирувало м. Севастополь зі значенням коефіцієнта бюджетної самостійності 0,65, а завершувала рейтинг Закарпатська область зі значенням коефіцієнта 0,24. Співвідношення становило 2,71 : 1. Такі показники є притаманними для місцевих бюджетів України і свідчать про високий рівень диференціації рівня фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Відтак, проаналізувавши фінансову достатність, стійкість і дієздатність місцевих бюджетів України, можна розрахувати інтегральний показник бюджетної спроможності регіонів за формулою:

$$I = \sqrt[3]{I_x \cdot I_y \cdot I_z}$$

Результати проведених розрахунків представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Інтегральний показник бюджетної спроможності регіонів України
у 2012–2014 роках

Області	Інтегральний показник бюджетної спроможності регіонів					
	2012		2013		2014	
	показник	рейтинг	показник	рейтинг	показник	рейтинг
АРК	0,6726	12	0,6850	12	0,6694	15
Вінницька	0,5866	21	0,7848	3	0,6742	14
Волинська	0,4826	27	0,4927	26	0,5076	27
Дніпропетровська	0,7999	3	0,7807	4	0,8378	5
Донецька	0,7408	6	0,7662	5	0,7263	8
Житомирська	0,5650	24	0,5447	24	0,5747	23
Закарпатська	0,5220	26	0,5359	25	0,5222	26
Запорізька	0,6501	16	0,7354	6	0,7079	9
Івано-Франківська	0,5381	25	0,5717	22	0,5380	25
Київська	0,8025	2	0,7020	10	0,6989	11
Кіровоградська	0,6582	15	0,6465	16	0,6789	13
Луганська	0,5959	20	0,5899	19	0,5794	22
Львівська	0,6094	19	0,6055	18	0,6028	19
Миколаївська	0,6613	14	0,7006	11	0,9964	2
Одеська	0,6614	13	0,6678	14	0,6983	12
Полтавська	0,7845	4	0,8214	2	0,9173	3
Рівненська	0,5842	22	0,5861	21	0,5952	21
Сумська	0,7446	5	0,6564	15	0,6299	18
Тернопільська	0,7225	9	0,5715	23	0,5994	20
Харківська	0,7169	10	0,7022	9	0,8352	6
Херсонська	0,6208	18	0,7039	8	0,7026	10
Хмельницька	0,6312	17	0,6708	13	0,7328	7
Черкаська	0,7361	8	0,6188	17	0,6528	17
Чернівецька	0,5692	23	0,5871	20	0,5507	24
Чернігівська	0,7382	7	0,4906	27	0,6559	16
м. Київ	0,9381	1	0,9534	1	1,1466	1
м. Севастополь	0,7126	11	0,7089	7	0,8823	4

Примітка. Авторські розрахунки.

З даних, наведених у табл. 2, видно: тільки місто Київ є бюджетно спроможною адміністративно-територіальною одиницею, усі інші регіони характеризуються значенням індексу меншим за одиницю, що підтверджує їхню неспроможність забезпечувати соціально-економічний розвиток відповідної території.

Співвідношення найвищого і найнижчого показників 2012 року становило 1,94 : 1 (0,9381 у місті Києві та 0,4826 у Волинській області), 2013-го – 1,94 : 1 (0,9534 у м. Києві та 0,4906 у Чернігівській області), 2014-го – 2,26 : 1 (1,1466 у м. Києві та 0,5076 у Волинській області). При цьому диференціація рівня бюджетної спроможності міста Києва і регіону, який

слідє за ним у рейтингу, 2014 року становила 1,15; 2013-го – 1,16; 2012-го – 1,17.

Таким чином, бачимо стали і постійну «прірву» між регіонами в питанні їхньої бюджетної спроможності.

З табл. 3, складеної на основі методики, запропонованої І. М. Вахович та І. М. Камінською [1], зрозуміло, що помірна бюджетна спроможність є характерною лише для м. Києва. При цьому ситуація з рівнем бюджетної неспроможності поступово поліпшується – зростає кількість місцевих бюджетів фінансово спроможних, хоча і на невисокому рівні, забезпечується розвиток відповідної території та гарантується відповідний рівень життєдіяльності населення.

Таблиця 3

Групування регіонів України
за рівнем їхньої бюджетної спроможності 2014 року

Тип бюджетної спроможності регіону	Рівень			Регіони		
	I_x	I_y	I_z	2012	2013	2014
абсолютна	+	+	+	-	-	-
помірна	-	+	+	-	м. Київ	м. Київ
поточна	+	-	+	-	-	-
потенційна	+	+	-	-	-	-
нестійка	+	-	-	-	-	-

Закінчення табл. 3

Тип бюджетної спроможності регіону	Рівень			Регіони		
	I_x	I_y	I_z	2012	2013	2014
обмежена	-	+	-	Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Одеська, Сумська, Тернопільська	Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська
критична	-	-	+	-	-	-
бюджетна неспроможність	-	-	-	АР Крим, Вінницька, Волинська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Луганська, Рівненська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, м. Київ, м. Севастополь	АР Крим, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Луганська, Рівненська, Чернівецька, м. Севастополь	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Луганська, Чернівецька

Примітка. Авторські розрахунки.

Щодо областей, які входять до складу Карпатського регіону, бачимо стабільні останні місця в рейтингу бюджетної спроможності: найвищі місця серед даних областей займає Львівська область (19-те 2012 року, 18-те – 2013-го і 19-те 2014 року), далі слідує Чернівецька (відповідно, 23-те, 20-те, 24-те місця), Івано-Франківська (25-те, 22, 25 позиції в рейтингу) і Закарпатська (26-те 2012 року, 25-те – 2013-го та 26-те

2014-го) області. При цьому тільки Львівська область характеризується як регіон з обмеженою бюджетною спроможністю, інші три області – регіони з бюджетною неспроможністю.

У числовому вираженні слабкі і сильні сторони бюджетної політики місцевих органів влади та державних органів стосовно регіонів наведено в табл. 4 за методикою [1].

Таблиця 4

Сильні і слабкі сторони бюджетної спроможності регіонів України 2014 року

Області	Слабкі сторони (якщо $I < 1$ то $(1 - I) 100\%$)			Сильні сторони (якщо $I > 1$ то $(I - 1)$)		
	фінансова потреба, %	втрачені фінансові можливості, %	фінансова залежність, %	запас фінансової достатності	запас фінансової дієздатності	запас фінансової стійкості
АР Крим	29,16	-	36,75	-	-	-
Вінницька	29,90	-	50,74	-	0,32	-
Волинська	25,02	21,35	56,30	-	-	-
Дніпропетровська	27,01	-	16,86	-	0,16	-
Донецька	30,57	-	29,50	-	0,08	-
Житомирська	24,02	11,11	51,10	-	-	-
Закарпатська	26,39	12,90	57,46	-	-	-
Запорізька	29,84	-	36,01	-	0,12	-
Івано-Франківська	33,67	2,83	55,10	-	-	-
Київська	30,26	-	36,60	-	0,10	-
Кіровоградська	28,84	-	46,66	-	0,21	-
Луганська	26,79	19,95	42,71	-	-	-
Львівська	31,76	-	47,88	-	0,02	-
Миколаївська	3,91	-	45,98	-	0,91	-
Одеська	29,30	-	42,49	-	0,20	-
Полтавська	32,97	-	35,49	-	0,95	-
Рівненська	26,50	-	53,20	-	0,03	-
Сумська	29,17	-	47,15	-	0,06	-
Тернопільська	28,34	-	56,82	-	0,16	-
Харківська	31,00	-	35,95	-	0,58	-
Херсонська	26,24	-	53,72	-	0,45	-
Хмельницька	27,69	-	52,09	-	0,55	-
Черкаська	30,74	-	47,32	-	0,17	-
Чернівецька	19,93	11,25	57,33	-	-	-
Чернігівська	29,49	-	50,35	-	0,23	-
м. Київ	17,31	-	-	-	0,14	0,39
м. Севастополь	10,04	-	13,46	-	-	-

Примітка. Авторські розрахунки.

Відповідно, аналізуючи *табл. 4*, можна зробити такі висновки:

- регіони України характеризуються фінансовою недостатністю місцевих бюджетів. Так, фінансова потреба бюджетів становить у середньому 20,63% і коливається від 3,91% у Миколаївській області, 10,04% у м. Севастополі та 17,31% у м. Києві до 33,67% в Івано-Франківській області. Области – представники Карпатського регіону характеризуються таким рівнем потреби в бюджетних ресурсах: Львівська область – 31,76%, Івано-Франківська – 33,67%, Закарпатська – 26,39% і Чернівецька – 19,93%;
- запас фінансової дієздатності місцевих бюджетів коливається в межах 0,29 серед регіонів, які характеризуються фінансовою дієздатністю місцевих бюджетів. Найвищий рівень запасу – 0,95 та 0,91 – у бюджетів Полтавської та Миколаївської областей, найнижчий – 0,02 – у бюджетів Львівської області;
- бюджетної політики – втрачені фінансові можливості 2014 року становили: у Волинській області – 21,35%, Луганській – 19,95%, Закарпатській – 12,90%, Чернівецькій – 11,25%, Житомирській – 11,11% та в Івано-Франківській – 2,83%. Таким чином, серед регіонів-аутсайдерів три області – представники Карпатського регіону, що свідчить про повну неефективність ведення бюджетної політики в цьому регіоні. Втрачені фінансові можливості в регіоні коливаються в середньому в межах 6,75%, тоді як в Україні спостерігається запас фінансової дієздатності місцевих бюджетів у середньому на рівні 0,18;
- низькими є також показники фінансової стійкості місцевих бюджетів України. Запас фінансової стійкості наявний лише в бюджеті

м. Києва на рівні 0,39. Усі інші місцеві бюджети України є залежними від зовнішніх джерел фінансування – рівень залежності в Україні коливається в межах 41,33%. Найвищим рівнем залежності характеризуються Чернівецька (57,33%), Закарпатська (57,46%), Волинська (56,30%) і Тернопільська (56,82%) області. Найнижчим – м. Севастополь (13,46%) і Дніпропетровська область (16,86%). Области, які належать до Карпатського регіону, характеризуються високим рівнем залежності від фінансування ззовні – у середньому на 54,44%, що на 13,11 в. п. більше, ніж середнє значення в Україні. Найнижчим рівень залежності серед цих областей є у бюджетів Львівської області – 47,88%, що теж більше, ніж середнє в Україні, – на 6,55 в.п.

Висновки. Як висновок, слід зазначити: податкова спроможність місцевих бюджетів України перебуває на досить низькому рівні. Проте зміни, внесені в розподіл і перерозподіл доходів бюджетів усіх рівнів, дають змогу поліпшити податкоспроможність і бюджетну спроможність, а передусім фінансову достатність і стійкість місцевих бюджетів України. Відповідно реалізувати ці пропозиції щодо зміни самої системи місцевого самоврядування потрібно першочергово в Карпатському регіоні, оскільки він числиться серед аутсайдерів зі спроможності бюджетів до забезпечення розвитку територій. Формування стабільної бази доходів локальних бюджетів, виважене проведення видаткової політики, стимулювання та зацікавлення місцевих органів влади до запровадження нових підходів і використання досвіду розвинених держав у розвитку своїх регіонів та муніципалітетів – це прямий шлях до формування фінансово спроможних і незалежних розвинених регіонів та територіальних громад.

Список використаної літератури

1. Вахович І. М. Фінансова спроможність регіону : діагностика та механізми забезпечення : навч. посібник / І. М. Вахович, І. М. Камінська. – Луцьк : Надстир'я, 2009. – 400 с.
2. Григорук П. М. Методи побудови інтегрального показника / П. М. Григорук, І. С. Ткаченко // Бізнес-інформ. – 2012. – № 4. – С. 34–38.
3. Рябушка Л. Б. Інтегральне оцінювання соціально-економічного розвитку муніципалітетів країн – членів Європейського Союзу / Л. Б. Рябушка // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 9. – С. 264–271.

References

1. Vakhovych, I. M., & Kaminska, I. M. (2009). Finansova spromozhnist rehionu : diahnostryka ta mekhanizmy zabezpechennia [Financial capacity of the region: diagnosis and mechanisms to ensure]. Lutsk : Nadstyr'ia [in Ukrainian].
2. Hryhoruk, P. M., & Tkachenko, I. S. (2012). Metody pobudovy intehralnogo pokaznyka [Methods of integral index]. Biznes-inform – Business-Inform, 4, 34–38 [in Ukrainian].
3. Riabushka, L. B. (2014). Intehralne otsiniuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku munitsypalitetiv krain – chleniv Yevropeiskoho Soiuzu [Integral evaluation of socio-economic development of the municipalities of the European Union]. Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of economy, 9, 264–271 [in Ukrainian].